

MMA 2015.01.01 – 1199 litai?

Prieš metus, kai buvo pradėta svarstyti, ar galima būtų didinti minimalią mėnesinę algą (toliau MMA), jau rašiau, jog neigiamų ekonominių efektų tikėtis nereikėtų („...dauguma MMA gaunančių asmenų dirba ne į eksportą orientuotame versle, Lietuvos tiesioginis konkurencingumas lyginant su kitomis Baltijos šalimis netūrėtų žymiai prastėti“ 24.12.2012 straipsnyje: „[MMA didinimas atidės Euro įvedimą iki 2017 metų](#)“). Anąkart perspėjau apie MMA didinimo keliamą infliacijos grėsmę. Piešdamas kiek niūroką vaizdą, dariau prielaidą, jog ekonomikos atsigavimas visoje Europos Sąjungoje bus spartesnis ir įsisiūbuos kainų augimą, o MMA padidinimas būtų papildomai paskatinęs šį procesą. Tačiau šis scenarijus nepasitvirtino, ES šalių ekonomikos toliau svyruoja ties recesijos riba. Nors Europos Komisija piešia šviesesnę ateitį, tačiau prognozuojamas kopimas iš duobės regis nesuduos pakankamo impulso infliacijai augti artimoje ateityje. Tad galbūt iš tiesų verta pagalvoti apie MMA didinimą, kaip pasielgė mūsų kaimynai latviai ir estai¹?

Prieš bandant rasti atsakymą į klausimą, ar toliau didinti MMA Lietuvoje, reiktų žvilgtelėti, kokią įtaką Lietuvos ekonomikai padarė pastarasis 25% MMA padidinimas. Neretai pasigirsta kalbų, jog šis dirbtinis augimas nuo 850 iki 1000 LTL neigiamai paveikė Lietuvos konkurencingumą ir todėl šiuo metu sulėtėjo eksporto apimtys. O kai kurie politikai reikalauja koalicijoje numatytų 1509,- litų MMA įvedimo nuo 2015 metų.

Šiek tiek praktinės teorijos, arba kodėl valstybės nedidina NPD, o kelia MMA

Dauguma ekonomistų vienareikšmiškai sutiktų, jog NPD didinimas iš esmės padėtų mažas pajamas gaunantiems asmenims, nepadidintų darbo sąnaudų darbdaviams, o ir mokesčių sistemos progresyvumas padidėtų. Tokiu būdu, daugiau nei MMA uždirbantys asmenys neturėtų argumentų reikalauti papildomo algos kėlimo, nes padidinus MMA didesnę kvalifikaciją įgiję darbuotojai gali atsidurti ant to paties atlyginimų laiptelio, kaip ir mažiau kvalifikuoti. Tačiau šiandienos politikų sprendimai remiasi ne tik ideologija, bet ir (galbūt kartais savanaudiška) kalkuliacija. Kai valstybės biudžetas yra chroniškai deficitinis - NPD didinimas sąlygoja stipriai mažėjančias biudžeto įplaukas dėl mažėjančio gyventojų pajamų mokesčio surinkimo (GPM), nes sumažėja apmokestinamoji bazė.

¹Nuo 2014 metų Sausio 1d.Latviai padidino MMA nuo 200,-iki 225,- LVL (320,-€), Estai nuo 320,- iki 355,-€. Lietuvoje galiojantis MMA 1000,- LTL atitinka 290,-€

Tai, jog dirbantieji gauna keliolika litų daugiau – ir juos išleidžia, deja, neatsveria (per PVM, pelno mokesčius, akcizus) prarastų biudžeto pajamų. MMA didinimas irgi daro neigiamą įtaką, nes viešajame sektoriuje dirba daug mažas pajamas gaunančių asmenų. Didinant MMA, lygiagrečiai didėja darbo sąnaudos, tačiau patirtos išlaidos nemenka dalimi grįžta per padidėjusias GPM ir Sodros įmokas. Tačiau MMA padidinimas labiau apsunkina verslą, ir galimai trukdo kurti naujas darbo vietas (jeigu MMA lygis viršija žemą kvalifikaciją turinčio asmens sukuriama pridėtinę vertę įmonėje).

Politikai Lietuvoje, kaip ir kitose valstybėse – matydami, jog „ekonomikos atsigavimas“ toli gražu nepasiekia visuose sektoriuose dirbančiųjų vienodai ir norėdami išvengti socialines nelygybės didėjimo, yra linkę didinti MMA prieš toliau keliant NPD². Panašių rezultatų siekia ir naujai susiformavusi Vokietijos vyriausybė³, o JAV prezidentas B.Obama viešai pareiškė, kad remis įstatymų pataisas, didinančias federalinį MMA iki 10 JAV dolerių.

Ar MMA didinimas Lietuvoje turėjo neigiamų pasekmių?

Bandant atsakyti į klausimą, ar MMA didinimas nuo 850,- iki 1000,- LTL neigiamai paveikė Lietuvos ekonomiką, reiktų panagrinėti, kuriuose sektoriuose iš tiesų padidėjo mokamos algos, kuriuose sektoriuose algų augimas padidino darbo sąnaudas ir, kaip išaugusios darbo sąnaudos paveikė šių įmonių pelningumą. O gal MMA padidinimas galėjo turėti įtakos ir lėtėjančioms Lietuvos eksporto apimtims?

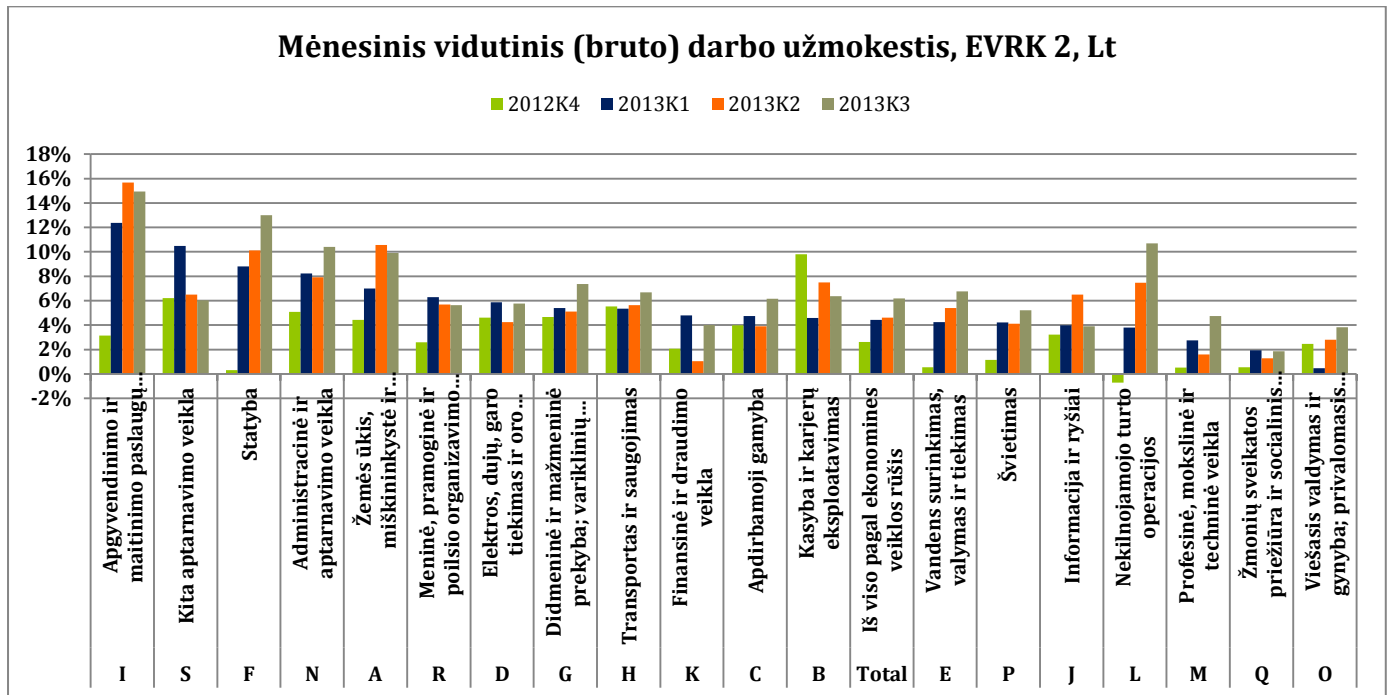
Vidutinis bruto atlyginimas

Grafikas Nr.1 iliustruoja vidutinio mėnesinio bruto (prieš mokesčius) atlyginimo metinį augimą skirtingais 2012 ir 2013 metų ketvirčiais įvairiuose ekonominės veiklos sektoriuose. Matyti, jog sparčiausias vidutinės mėnesinės bruto algos augimo tempas pirmąjį šių metų ketvirtį buvo pasiektas I, S, F, N, A sektoriuose. Būtent šie sektoriai yra labai imlūs darbui, o juose gaunamas vidutinis atlyginimas yra žemesnis, nei bendras šalies vidurkis, gaunamas kituose ekonomines veiklos sektoriuose (grafikas Nr.2)

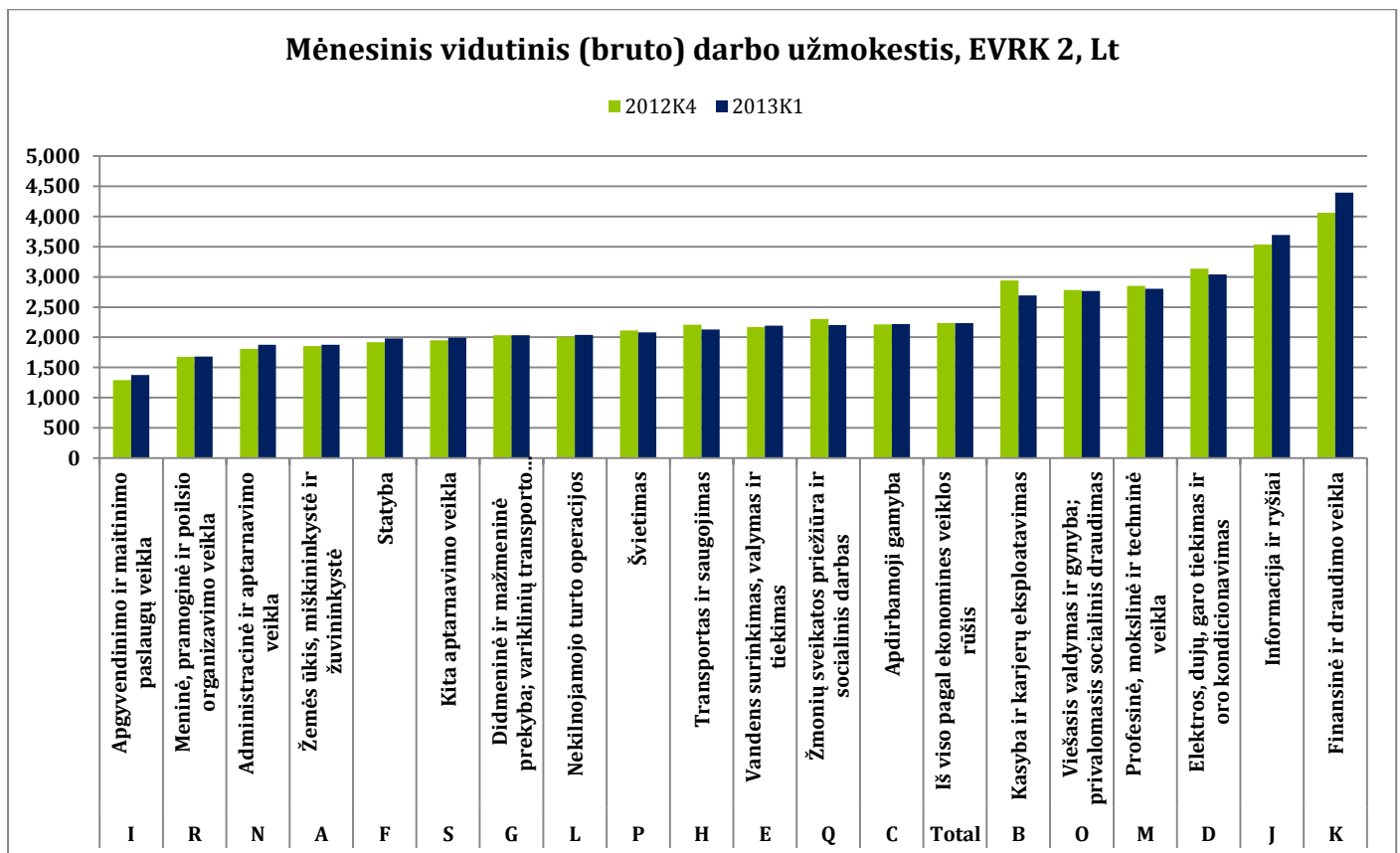
²Nuo 2014.01.01 NPD Lietuvoje padidintas nuo 470,-iki 570,- LTL

³Siekiamas vieningas MMA Vokietijoje 8,5€ per valandą

Grafikas Nr.1 metinis vidutinės bruto mėnesinės algos augimas, pagal EVRK 2⁴

Grafikas Nr.2 vidutinė mėnesinė bruto alga pagal EVRK, 2012K4 ir 2013K1

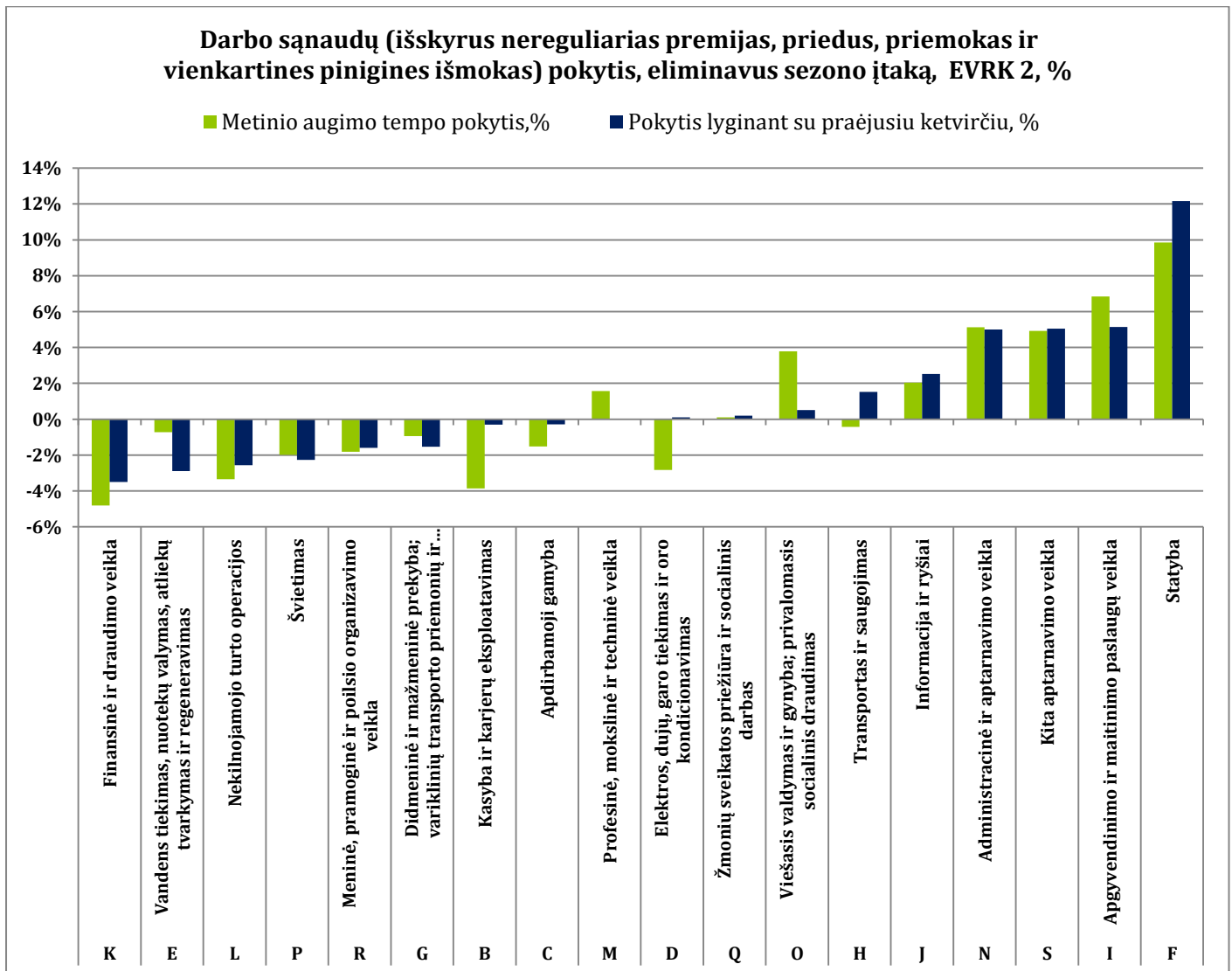

⁴ EVRK 2: Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius 2 redakcija

MMA įtaka darbo sąnaudoms

Analizuojant, kuriuose ekonominės veiklos sektoriuose MMA pakėlimas / padidėjęs vidutinis mėnesinis atlyginimas turėjo daugiausiai įtakos išaugusioms darbo sąnaudoms - pirmąsias vietas vėl užima F, I, S, N sektoriai. Šiuose sektoriuose užfiksuotas darbo sąnaudų augimas, lyginant su praėjusių ketvirčių (mėlyni stulpeliai), bei vertinant metinio augimo pokytį iš 2012K4 į 2013K1 (žali stulpeliai). Tai, jog duomenys vertinami jau eliminavus sezono įtaką, leidžia daryti prielaidą, kad ypač statybų sektoriui būdinga mažesnė darbų apimtis pirmąjį metų ketvirtį jau yra įvertinta – tad turimi skaičiai atspindi realius darbo sąnaudų pokyčius ir tokiu būdu tiesiogiai atskleidžia MMA įtaką.

Grafikas Nr.3 Darbo sąnaudų pokytis eliminavus sezono įtaką, pagal EVRK

Darbo sąnaudos mažina pelną ir pelningumą, tačiau efektas tik trumpalaikis

Vertinant padarytą įtaką įmonėms, galima konstatuoti, jog nepaisant MMA padidinimo ir išaugusių darbo sąnaudų, F, I, S, N sektoriai nenukentėjo taip stipriai, kaip būtų buvę galima tikėtis. Lentelėje Nr.1 pateiktas visų ekonomikos sektorių įmonių grynojo pelningumo pokytis procentiniais punktais, lyginant su atitinkamu ketvirčiu praėjusiais metais.

Lentelė Nr. 1 EVRK 2 įmonių pelningumo pokytis proc. punktais lyginant su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu

EVRK 2	2012K1	2012K2	2012K3	2012K4	2013K1	2013K2	2013K3	
A02	Miškininkystė ir medienos ruošą	-5,7	-15,5	-8	25,5	-0,5	6,4	5,5
A03	Žvejyba ir akvakultūra	-27,5	-19	73,2	5,6	150,8	-8,6	-76,2
B	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	11,8	-51,3	-1,9	-6,6	-24,6	22,5	-4,2
C	Apdirbamoji gamyba	-1,6	-2,5	2,4	-0,5	-1,2	0,9	-2,3
D	Elektros, dujų, garotiekimas ir orokondicionavimas	-0,1	-2,6	0,4	7	0,6	5,3	-0,4
E	Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	1,6	-2,7	0,5	1,9	-2,1	-1,4	0
F	Statyba	1,4	1,1	1	3	-1,4	0,5	2,7
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių...	0,2	-0,3	0	0	0,2	0,4	0,4
H	Transportas ir saugojimas	-2,3	-3	0,6	1,6	-0,4	-0,7	-1,1
I	Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla	2,5	-1,2	-3,1	-2,3	-4	0,9	2,4
J	Informacija ir ryšiai	-2,1	-0,6	-1	-0,4	2,1	0,5	0,3
L	Nekilnojamojo turto operacijos	12,9	-2,8	10,8	-0,3	-2,7	8,5	-9,7
M	Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	-9	65,3	-50,6	0,9	1,5	-66	54,9
N	Administracinė ir aptarnavimo veikla	2,8	3,3	-0,1	1,6	-1,3	0,6	-2,3
P	Švietimas	-17	-7,1	-4	-5,7	0	4,6	6,4
Q	Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	-1	-0,2	-4,1	-0,1	0,3	-2,7	-2,5
R	Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	0,8	0,4	-1,2	1	-2,1	-1,1	-1,5
S95	Kompiuterių ir asmeninių bei namų ūkio reikmenų taisymas	0,1	9,6	-5,5	-5,6	2,7	-8,3	6,3
S96	Kita asmenų aptarnavimo veikla	-5,8	3,2	3	9,6	5,6	-0,2	3,7
TOTAL	Iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis	-0,5	-0,5	0	0,7	-0,4	-0,4	0,3

Matyti, jog I (apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla) sektoriaus įmonės po stipraus šoko, patirto pirmąjį šių metų ketvirtį, per antrąjį ir trečiąjį ketvirčius atsigavo ir grynasis pelningumas tikėtina pagerins net 2012 metų rezultatus. S96 sektoriaus (kita asmenų aptarnavimo veikla) pelningumas buvo kiek nepastovus ir krito antrąjį šių metų ketvirtį, bet vėlgi sugebėjo atsitiesti trečiame ketvirtyje ir tikėtina išliks teigiamas ir paskutiniame metų ketvirtyje. A02 sektoriaus grynasis pelningumas, nepaisant lengvo nuosmukio metų pirmajame ketvirtyje, stabilizavosi, ir tikėtina, kad sektorius metus baigs sėkmingai. F (statybų) sektorius po pirmojo smūgio irgi sugebėjo greitai atsigauti. Tiesa, tiek F tiek I sektorių padidėjusiam grynajam pelningumui įtakos turėjo ir 2013 metais Lietuvos pirmininkavimas ES tarybai. Tad rezultatus vertinti reiktų atsargiai (būtų naudinga sulaukti regioninių sektorinių duomenų ir juos analizuojant eliminuoti Vilniaus miesto padarytą įtaką visai statistikai).

MMA padidinimo įtaka eksportui

Kokią įtaką Lietuvos silpstančiam eksportui padarė MMA, šiuo metu dar sunku atsakyti, nes visi tam reikalingi duomenys yra prieinami. Tačiau, įvertinus žinomus faktus, galima teigti, jog daugiausiai įtakos MMA padidinimas turėjo jau minėtiems sektoriams (F, S, I, N, A), kurių prekės ir paslaugos nėra eksportuojamos. Silpstantį Lietuvos eksportą kur kas labiau paaiškina stiprus Euro kursas, lyginant su JAV doleriais, silpstanti Rusijos ekonomika, menkesniais tempais augantis perdirtos naftos produktų eksportas bei dėl aukštų energijos kainų ir tuo pačiu metu žemų trąšų kainų pasaulinėse rinkose stipriai kritęs trąšų eksportas. Be to, ir grūdų eksportas šiais metais nebegalėjo prilygti praėjusių metų rezultatui. Aukščiau paminėti faktai atskleidžia priežastis, kurios labiausiai darė įtaką Lietuvos eksporto apimčių lėtėjimui.

Žvilgsnis į priekį: koks MMA 2015.01.01?

Kai ekonomistai sudarinėja politines prognozes, rizikuoja skaudžiai nudegti sparnus. Tačiau, politinės tribūnos nerimsta ir pasigirsta šūksnių apie būtinybę didinti MMA iki 1500 litų. G. Nausėda tvirtina, jog didinimas iki 50% vidutinio mėnesinio bruto uždarbio - būtų realus scenarijus, o žurnalas „The Economist“ skaičiuoja, jog iki 50% bruto atlyginimo medianos siekiantis MMA nesukelia nei didesnės infliacijos, nei didesnio nedarbo lygio⁵.

Rašant šią analizę Lietuvos Statistikos Departamentas dar nebuvo paviėšinęs gaunamo bruto atlyginimo pagal kvartilius (metiniai uždarbio kvartilių duomenys skelbiami kasmet spalio mėnesiui), tad žemiau pateikta lentelė Nr. 2 iliustruoja 25,50,75% kvartilius 2012 metų spalio bei vidutinį mėnesinį bruto atlyginimą pagal EVRK 2 sektorius Lietuvoje 2012 ir 2013 metų trečiam ketvirčiui. Kvartiliai 2013 metams sumodeliuoti, pritaikant tuos pačius koeficientus, kokie buvo 2012 metais bei pateikiami 50% medianos ir vidutinio mėnesinio bruto uždarbio skaičiai, atspindintys, koks galėtų būti MMA. 2015 m. daroma prielaida, jog darbo užmokestis visuose sektoriuose augs vidutiniškai 6%.

Jeigu priimant sprendimą didinti MMA būtų imama 50% nuo vidutinio atlyginimo - kalbėti apie MMA padidinimą iki 1222 litų nuo 2015 metų būtų realu. Jeigu didinimui būtų imama 50% atlyginimų medianos bazė – tada 2015 metais tebūtų pasivyta 1000,- Lt siekiantis MMA.

⁵ 2013m. gruodžio 14d. leidinys: „The logical floor“

Paskutiniuose dvejuose stulpeliuose aš pateikiu du siūlymus: diferencijuoti MMA pagal tai, kiek darbuotojas turi darbo stažo. Scenarijus A – taikomas patyrusiems darbuotojams (60% atlyginimų medianos), scenarijus B - ilgalaikiams bedarbiams bei 12 mėn. darbo stažo neturinčiam jaunimui (40% atlyginimų medianos). Taikant tokį diferencijavimą būtų sumažinama rizika neturinčiai patirties darbo jėgai netekti darbo bei sukuriama paskata darbdaviams įtraukti ilgalaikius bedarbius į darbo rinką. Diferencijavimas galėtų būti taikomas 12 mėnesių laikotarpiui, užtikrinant B grupės darbuotojų pakankamą darbo įgūdžių įsisavinimą, prieš pereinant prie 60% medianos siekiančio MMA. Tokiu atveju MMA patyrusiems darbuotojams galėtų būti padidinta nuo kitų metų sauso 1d. iki 1199 litų, o nepatyrusiems darbuotojams galėtų būti mokama 799 litai per pirmuosius 12 jų darbo mėnesių. Tačiau vien didinant MMA per prievartą – reiktų neignoruoti ir fakto, jog didinant MMA, dalis smulkaus verslo gali būti įstumta į šešėlį. Tad reiktų mobilizuotis ir kovoti su vokeliniais atlyginimais, bei siekiant mažinti ilgalaikių bedarbių armiją – diegti efektyvias mokymo sistemas, kurios būtų suderintos su potencialiais darbdaviais.

Lentelė Nr. 2 Vidutinis bruto atlyginimas, pirmas kvartilis, mediana (antras kvartilis), trečias kvartilis

EVRK 2		2012				2013				2012		2013		2015.01.01.			
		Firmas kvartilis	Mediana	Vidurkis	Trečias kvartilis	Firmas kvartilis	Mediana	Vidurkis	Trečias kvartilis	50 % medianos	50% vidutinės algos	50 % medianos	50% vidutinės algos	50 % medianos	50% vidutinės algos	Scenarijus A 60% medianos	Scenarijus B 40% medianos
TOTAL	Iš viso pagal ekonomines veiklos rūšis	1.125	1.775	2.171	2.694	1.195	1.885	2.305	2.339	888	1.086	942	1.153	999	1.222	1.199	799
A	Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	1.063	1.547	1.838	2.255	1.168	1.700	2.020	2.086	774	919	850	1.010	901	1.071	1.081	721
B	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	1.650	2.300	2.611	3.047	1.755	2.447	2.777	2.856	1.150	1.305	1.223	1.388	1.297	1.472	1.556	1.037
C	Apdirbamoji gamyba	1.161	1.737	2.179	2.595	1.233	1.844	2.314	2.196	869	1.090	922	1.157	977	1.226	1.173	782
D	Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	2.000	2.588	3.078	3.323	2.115	2.737	3.256	2.955	1.294	1.539	1.369	1.628	1.451	1.725	1.741	1.161
E	Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	1.445	2.013	2.133	2.860	1.543	2.149	2.278	2.881	1.007	1.067	1.075	1.139	1.139	1.207	1.367	911
F	Statyba	1.100	1.652	1.900	2.500	1.243	1.867	2.147	2.456	826	950	933	1.074	989	1.138	1.187	791
G	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	1.000	1.417	1.970	2.261	1.074	1.521	2.115	1.747	709	985	761	1.057	806	1.121	968	645
H	Transportas ir saugojimas	1.110	1.408	2.081	2.500	1.184	1.502	2.220	1.805	704	1.040	751	1.110	796	1.176	955	637
I	Apyvadinimo ir maitinimo paslaugų veikla	855	1.000	1.266	1.423	983	1.149	1.456	1.292	500	633	575	728	609	771	731	487
J	Informacija ir ryšiai	1.761	2.830	3.489	4.500	1.830	2.940	3.625	3.793	1.415	1.744	1.470	1.812	1.558	1.921	1.870	1.247
K	Finansinė ir draudimo veikla	2.200	3.125	4.028	4.769	2.288	3.250	4.190	3.847	1.563	2.014	1.625	2.095	1.722	2.220	2.067	1.378
L	Nekilnojamojo turto operacijos	1.000	1.517	1.963	2.477	1.107	1.679	2.173	2.119	759	982	840	1.087	890	1.152	1.068	712
M	Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	1.250	2.200	2.780	3.613	1.309	2.305	2.913	2.995	1.100	1.390	1.152	1.456	1.221	1.544	1.466	977
N	Administracinė ir aptarnavimo veikla	1.050	1.412	1.731	2.153	1.159	1.559	1.911	1.939	706	865	779	955	826	1.013	991	661
O	Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	1.830	2.506	2.721	3.209	1.900	2.602	2.825	3.068	1.253	1.360	1.301	1.412	1.379	1.497	1.655	1.103
P	Švietimas	1.130	1.966	2.063	2.806	1.189	2.068	2.170	2.813	983	1.032	1.034	1.085	1.096	1.150	1.315	877
Q	Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	1.285	1.757	2.235	2.550	1.309	1.790	2.277	2.042	879	1.118	895	1.139	949	1.207	1.138	759
R	Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla	1.138	1.489	1.627	2.044	1.202	1.573	1.718	1.977	745	813	787	859	834	911	1.000	667
S	Kita aptarnavimo veikla	900	1.316	1.875	2.405	954	1.395	1.987	1.790	658	937	698	994	739	1.053	887	592